

KAMU HUKUKU/PUBLIC LAW

Araştırma Makalesi / Research Article

Kasten Yaralama Suçu Bağlamında Ana ve Babanın Tedip Hakkı*

Parental Right to Discipline in the Context of the Crime of Intentional Injury

Ahmet KILIÇ**

ÖZ

Çocuk haklarına ilişkin gelişmeler, ana ve babanın çocuk üzerinde icra edebileceği hareketlerin sınırlanması sonucunu doğurmuştur. Böylece tedip hakkının sınırları ve hatta varlığı tartışmalı hale gelmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda tedip hakkını düzenleyen ayrı bir hüküm bulunmamaktadır ve bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra tedip hakkına ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ceza hukukundaki görüş ayrılığı ise kasten yaralama suçunu oluşturan ve bedensel ceza olarak nitelendirilen hareketlerin tedip hakkı kapsamında kalıp kalmadığı noktasında yoğunlaşmaktadır. Ana ve baba tarafından uygulanan bedensel cezaların tedip hakkı kapsamında kaldığı kabul edilecek olursa kasten yaralama suçu bakımından tipik olan hareketlerin hukuka uygun olduğu, aksi kabul halinde ise bedensel cezaların kasten yaralama suçunu oluşturduğu sonucuna varılacaktır. Her iki kabulün de hem ceza hukukunda hem de özel hukukta pek çok sonuç doğurması, söz konusu mesele için çok yönlü bir değerlendirmeyi gerekli kılar. Meselenin kapsamlı şekilde ele alındığı bu çalışmada, Alman ve İsviçre hukukundaki düzenlemeler ve görüşler ile uluslararası sözleşmelerdeki düzenlemelere de yer verilmiştir. Sonuç olarak ise tedip hakkının basit bedensel cezaları da kapsadığı ve kasten yaralama suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olabileceği görüşü savunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tedip hakkı, kasten yaralama, bedensel ceza, velayet, hakkın kullanılması.

ABSTRACT

Developments in children's rights have resulted in restrictions on the actions that parents can take toward their children. Thus, the limits and the very existence of the right to discipline have become controversial. There is no specific provision

* Makale gönderim tarihi: 05.09.2024. Makale kabul tarihi: 20.02.2025. Ahmet Kılıç, "Kasten Yaralama Suçu Bağlamında Ana ve Babanın Tedip Hakkı", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 2025, ss. 255-282, DOI: <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2025.12.1.7>.

** Dr., Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 0000-0002-4774-4985, a.kilic@aybu.edu.tr

Çatışma Beyanı: Yazar/lar herhangi bir çatışma beyanı bildirmemiştir.

regarding the right to discipline in the Turkish Civil Code No. 4721. After this code came into force, different opinions have arisen regarding the right to discipline. The disagreement in criminal law concentrates on whether acts that constitute intentional injury and are considered corporal punishment fall within the scope of the right to discipline. If corporal punishments applied by parents are accepted as falling within the scope of the right to discipline, the typical actions concerning the crime of intentional injury are regarded as lawful. Otherwise, it is concluded that such actions constitute the crime of intentional injury. Because both interpretations have many consequences in both criminal law and private law, the issue in question requires a multifaceted evaluation. In this study, which deals with the issue comprehensively, the regulations and opinions in German and Swiss law and the regulations in international conventions are also included. In conclusion, it is argued that the right to discipline includes minor corporal punishment and can be a ground of justification in terms of the crime of intentional injury.

Keywords: Right to discipline, intentional injury, corporal punishment, custody, use of a right.

Giriş

Ana ve baba ile çocuk arasındaki ilişkiyi düzenleyen hükümler esas olarak Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) yer almaktadır. Bu hükümler her iki taraf için çeşitli hak ve yükümlülükler öngörmektedir. Bu kapsamda yer alan ve çalışmanın konusunu oluşturan tedip hakkının (terbiye hakkı, disiplin hakkı, usandırma hakkı) kasten yaralama suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olup olamayacağı hususunda TMK'daki düzenlemeler belirleyici niteliktedir. Ayrıca usulüne göre yürürlüğe konulmuş bazı uluslararası sözleşmelerde tedip hakkı ve bu hakkın sınırları bakımından önem arz eden düzenlemeler yer almaktadır. Pozitif hukuktaki söz konusu durum ve hukuk sisteminin birliği ilkesi nedeniyle tedip hakkının hukuka uygunluk nedeni olup olamayacağı hususunda çok yönlü bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulur.

Çalışmanın kapsamı, terbiye amacıyla icra edilen ve kasten yaralama suçu bakımından tipik olan bedensel ceza niteliğindeki yöntemlerin tedip hakkı kapsamında kalıp kalmadığı ve buna bağlı olarak hukuka uygun olup olmadığı sorusuyla sınırlıdır. Bedensel ceza kavramıyla fiziksel nitelik arz eden ve bir davranışa tepki olarak icra edilen hareketler kastedilir. Bedensel ceza ile bu cezanın gerekçesi olan davranışın eşzamanlı olması zorunlu değildir. Ayrıca mevcut bir saldırıyı veya tehlikeyi sonlandırmaya yönelik fiiller bedensel ceza kapsamında değerlendirilmemelidir. Bir saldırının veya tehlikenin olduğu hallerde icra edilen fiiller bakımından başka hukuki kurumlar gündeme gelir ve bunlar çalışmanın kapsamına dahil değildir. Ancak bu hallerde ilgili kurumun sınırı kasten aşılsa bedensel cezanın söz konusu olabileceği ifade edilmelidir.

Terbiye amacıyla icra edilen bedensel ceza en azından basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek yaralamaya neden olursa hem kasten yaralama suçunun hem de TCK m. 232/2'deki disiplin yetkisini kötüye kullanma suçunun oluşacağı söylenebilir. Bu suçlar arasında görünüşte içtima ilişkisi olduğu¹, kasten yaralama suçunun dışlayan suç niteliğini haiz olduğu ve tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olup olmadığına ilişkin tespitin çalışmanın konusunu oluşturan fiiller bakımından disiplin yetkisini kötüye kullanma suçu için de geçerli olduğu gerekçesiyle disiplin yetkisini kötüye kullanma suçu ayrıca değerlendirilmeyecektir. Diğer bir deyişle, tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olmadığı kabul edilecek olursa en azından basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek yaralamaya neden olan failin cezai sorumluluğu kasten yaralama suçuna dayalı olarak belirlenecektir; zira bu durumda disiplin yetkisini kötüye kullanma suçu, görünüşte içtima ilişkisi bağlamında dışlanan suç niteliğindedir. Tedip hakkının hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edildiği aksi durumda ise ne kasten yaralama ne de disiplin yetkisini kötüye kullanma suçu oluşacaktır. Bu durumda kasten yaralama suçu, bir hukuka uygunluk nedeni olduğu için; disiplin yetkisini kötüye kullanma suçu ise maddi unsurlar sağlanmadığı için oluşmaz. Bu nedenle çalışmamızın konusunu oluşturan fiillere ilişkin cezai sorumluluk, TCK m. 232/2'deki disiplin yetkisini kötüye kullanma suçuna bağlı olarak değişmez. Sınırları yukarıda ifade edilen bu çalışmada, öncelikle tedip hakkının Türk hukukundaki varlığı ve şartları incelenecektir. Ardından, özellikle Alman ve İsviçre pozitif hukuku ile Türk, Alman ve İsviçre doktrinindeki görüşlerden yararlanılarak Türk hukukunda tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olup olamayacağı hususundaki görüşümüz ifade edilecektir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) içtihatları da değerlendirilecektir. Son olarak ise Yargıtay Ceza Genel Kurulunun tedip hakkı bakımından önem arz eden güncel içtihadı incelenecektir.

I. Türk Hukukunda Tedip Hakkı

Ana ve baba ile çocuk arasındaki ilişkiyi düzenleyen temel kurumlar soy bağı ve velayettir. Çalışmamız bakımından velayete ilişkin düzenlemelerin belirle-

1 TCK m. 232'nin gerekçesindeki şu açıklamanın yerinde olmadığı kanaatindeyiz: "Maddenin ikinci fıkrasında faille mağdur arasında belirli ilişkiden kaynaklanan disiplin yetkisinin kötüye kullanılması ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır.

Dikkat edilmelidir ki, söz konusu disiplin yetkisinin kötüye kullanılması suretiyle gerçekleştirilen davranışın kişide basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçünün ötesinde bir etki meydana getirmemiş olması gerekir. Aksi takdirde, kasten yaralama suçundan dolayı cezaya hükmedilmelidir."

yici nitelik arz ettiği söylenebilir. Velayet, çeşitli hak ve yükümlülüklerden oluşur². Çocuğun eğitimi, bu kapsamda yer alan ve hem hak hem de yükümlülük niteliğini haiz hususlardan biridir³. TMK m. 340/1'e göre ana ve baba; çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülük; genel eğitim, mesleki eğitim ve dini eğitimden oluşur⁴. Mülga Medeni Kanun döneminde umumi terbiye olarak ifade edilen⁵ ve TMK m. 340/2'de yer almasına rağmen kanunda tanımlanmayan genel eğitim; iyi ile kötünün ayırt edilmesini sağlamayı⁶, belirli bir disiplinin verilmesini⁷, çocuğu toplumsal yaşama hazırlamayı, çocuğa kendi başına toplum içinde yaşamak için gerekli temel becerileri kazandırmayı ve kültürel bilgileri aktarmayı⁸ ifade eder. Yine bu yükümlülük; çocuğun dürüst, ahlak sahibi, kötü alışkanlıkları olmayan bir birey olarak yetiştirilmesini gerektirir⁹. Kısaca genel eğitim yükümlülüğü okul eğitiminden ibaret değildir, çocuğun terbiye edilmesini de içerir¹⁰. Ayrıca TCK m. 31'deki yaş küçüklüğüne ilişkin düzenlemeden hareketle çocuğun algılama ve irade yeteneğinin geliştirilmesinin de eğitim yükümlülüğü kapsamında yer aldığı söylenebilir¹¹.

Çift taraflı bir ilişki olan velayet, çocuk bakımından da hak ve yükümlülükler içerir. Bunlardan biri, TMK m. 339/2'de düzenlenen ana ve babanın sözünü dinleme yükümlülüğüdür. Ana ve babanın eğitim yükümlülüğünü yerine ge-

- 2 Aydın Zevkliler, Emre Cumalıoğlu, Mehmet Beşir Acabey, *Medeni Hukuk III - Aile Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 407; Turgut Akıntürk, Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku – Aile Hukuku*, 19. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016, s. 407; Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 341.
- 3 Kemal Oğuzman, Mustafa Dural, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 277; Mustafa Dural, Tufan Öğüz, Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, 18. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2023, s. 379.
- 4 Dural, Öğüz, Gümüş, s. 379.
- 5 Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz: 2*, 2. Bası, Matbaacılık, İstanbul, 1950, s. 331.
- 6 Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, s. 498.
- 7 Gülçin Elçin-Grassinger, *Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009, s. 28.
- 8 Sevgi Usta, *Çocuk Hakları ve Velayet*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012, s. 126.
- 9 Oğuzman, Dural, s. 278; Kılıçoğlu, s. 498. Akıntürk ve Ateş'e göre genel eğitim "çocuğun erdemli, onurlu, vatanını ve milletini seven dürüst ve namuslu bir insan olarak yetişmesi için gerekli olan telkinlerde bulunmak, çocuğa daima iyi şeyler öğretmek, onun kötü yollara sapmaması ve kötü alışkanlıklar edinmemesi için gerekli her türlü özeni ve çabayı sarfetmeyi" ifade eder. (Akıntürk, Ateş, s. 412)
- 10 Bkz. Zevkliler, Cumalıoğlu, Acabey, s. 411; Elçin-Grassinger, s. 27; Kılıçoğlu, s. 498.
- 11 Eğitimin, toplumun değer hükümlerine ve ahlak anlayışına uygun olması gerektiğini ifade eden ve bu nedenle benzer yönde olduğu kabul edilebilecek görüş için bkz. Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 5. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s. 651.

tirebilmesi, çocuğun söz dinleme yükümlülüğüne bağlıdır¹². Çocuğun söz dinleme yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde ise tedip hakkı gündeme gelir¹³. Çocuğun eğitimi için gerekli yöntemlere başvurabilme yetkisini ifade eden tedip hakkı, eğitim yükümlülüğünün bir parçası ve tamamlayıcısıdır¹⁴.

Tedip hakkı, mülga Medeni Kanun'un aksine¹⁵ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda açıkça düzenlenmemiştir. Bu durum tedip hakkının Türk hukukunda hâlen kabul edilip edilmediğine ilişkin farklı görüşlerin ileri sürülmesine neden olmuştur. Bu hususta, mehzaz kanun olan İsviçre Medeni Kanunu'yla benzer bir yolun izlendiği söylenebilir¹⁶. Tedip hakkına ilişkin İsviçre Medeni Kanunu'ndaki açık düzenleme, velayete ilişkin hükümlerin içinde tedip hakkının da bulunduğu ve ayrıca düzenlenmesine gerek olmadığı gerekçesiyle 1976 yılında kaldırılmıştır¹⁷. Buradan hareketle tedip hakkının kanunda açıkça düzenlenmemesini, bu hakkın kabul edilmediği şeklinde yorumlamanın yerinde olmayacağı söylenebilir^{18, 19}.

Kanaatimizce tedip hakkı, velayetin ve özellikle eğitim yükümlülüğünün bir parçasıdır²⁰. Tedip hakkının ayrıca düzenlenmesine ihtiyaç yoktur. Esas olarak TMK m. 339 ve m. 340'taki düzenlemeler ile tedip hakkının kanunda yer aldığı ve kapsamının belirlendiği kabul edilmelidir. TCK m. 232/2'deki “*terbiye hak-*

12 Oğuzman, Dural, s. 280; Dural, Ögüz, Gümüş, s. 378.

13 Haluk Tandoğan, *Aile Hukuku Ders Notları*, Ankara, 1965, s. 181; Velidedeoğlu, s. 330.

14 S. Hülya İmamoğlu, “Yeni Medeni Kanundaki Düzenleme ve Velayete Hakim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 1, 2005, s. 177; Bülent Köprülü, Selim Kaneti, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 249; Oğuzman, Dural, s. 281.

15 743 sayılı mülga Türk Medeni Kanunu m. 267: “*Ana baba, çocuklarını tedip hakkına maliktir.*”

16 İmamoğlu, s. 176.

17 Bkz. Botschaft des Bundesrates an die Bundesversammlung über die Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 05.06.1974, s. 77.

18 Bkz. Dominik Schöbi, Susanne Kurz, Brigitte Schöbi, Gisela Kilde, Nadine Messerli, Brigitte Leuenberger, *Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz. Physische und psychische Gewalt in Erziehung und Partnerschaft in der Schweiz: Momentanerhebung und Trendanalyse*, Universität Freiburg, Institut für Familienforschung und -beratung, 2017, s. 73.

19 İsviçre hukukunda artık tedip hakkının (*Züchtigungsrecht*) kabul edilmediğini, eğitim yükümlülüğü kapsamında çocuğun cezalandırılabileceğini, ancak cezanın bedensel ve ruhsal bir zarara sebep olmaması gerektiğini savunan görüş için bkz. Peter Tuor, Bernhard Schnyder, Alexandra Rumo-Jungo, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch (Tuor/Schnyder/Schmid/Rumo-Jungo)*, 13. Bası, Schulthess, Zürich, 2009, s. 497. Bu görüşün oluşmasında özellikle ÇHS'nin etkili olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Severin Bischof, *Stärkung der Kinderrechte als Präventivschutz vor häuslicher Gewalt*, Dike Verlag, Zürich, 2016, s. 169.

20 Benzer yönde görüş için bkz. Emine Akyüz, “Medeni Kanunun Velayete İlişkin Hükümlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İsviçre Medeni Kanunu Işığında Değerlendirilmesi”, *Cumhuriyet'in 75. Yıl Armağanı*, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 667; Hate-mi, Serozan, s. 349; Oğuzman, Dural, s. 281.

kından doğan disiplin yetkisi” ifadesi de Türk hukukunda tedip hakkının kabul edildiğinin kanuni göstergelerinden biridir²¹. Aksi kabul halinde ana ve babanın eğitim yükümlülüğünü yerine getirmesi çeşitli durumlarda zorlaşır ve hatta imkânsız bir hal alır. Bu durumun velayetin amacına hizmet etmediği açıktır. Tedip hakkının yerini profesyonel yardımın veya hâkim tarafından belirlenen önlemlerin aldığı görüşü ise aile kurumunun tabiatına aykırı olmakla birlikte pek çok durum için yavaş ve işlevsiz bir alternatifi savunmak anlamına gelir.

Özetle, Türk pozitif hukukunda ana ve baba için tedip hakkı tanınmaktadır²². Tedip hakkı kapsamında kalan hareketlerin hakkın kullanılması bağlamında hukuka uygun olduğu kabul edilmelidir. Asıl tartışılması gereken husus ise tedip hakkının sınırlarıdır ve bu husus, kasten yaralama suçunu oluşturan fiiller bakımından çalışmanın devamında ele alınacaktır.

II. Tedip Hakkının Şartları

Türk hukukunda tedip hakkının kabul edildiğine ilişkin yukarıdaki tespitten sonra bu hakkın şartlarının ortaya konulması gerekir. Eğitim veya terbiye amacıyla başvurulanan yöntemler çocuğun haklarına müdahale teşkil edebilir. Söz konusu yöntemlerin hukuka uygun kabul edilebilmesi, tedip hakkının şartlarının gerçekleşmesine bağlıdır.

Terbiye edilmesi gereken bir davranışın varlığı, tedip hakkının ilk şartıdır²³. Terbiye edilmesi gereken davranışlar, genel eğitim yükümlülüğünün kapsamından hareketle belirlenmelidir. Bunlar suç teşkil eden davranışlarla sınırlı değildir. Terbiye edilmesi gereken bir davranışın bulunmadığı hallerde ise tedip hakkı gündeme gelmez. Örneğin, ana babanın hukuka veya ahlaka aykırı

21 Bkz. M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 549, (Genel Hükümler).

Tedip hakkının TCK m. 232/2’de örtlü biçimde tanımlı olduğunu ifade eden karar için bkz. Yargıtay 3. CD, 01.06.2017, E. 2016/13902, K. 2017/7800.

22 Aynı yönde görüş için bkz. Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 354; Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır, *Genel Hükümler*, s. 549.

Türk hukukunda tedip hakkının varlığını sürdüğü ancak hakkın sınırlarının velayete hâkim ilkeler ışığında belirlenmesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. İmamoğlu, s. 185 vd.

Açıkça düzenlenmemesine rağmen tedip hakkının TMK’da varlığını sürdürdüğü yönündeki görüş için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ve Türk Hukukunda Çocuğun Bedensel Cezaya Karşı Korunması*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 188.

Tedip hakkının kaldırıldığı ve bunun yerinde olduğu yönündeki görüş için bkz. Mehmet Erdem, Aslı Makaracı-Başak, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 458.

23 Bernhard Hardtung, *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch Band 4*, 4. Bası, C. H. Beck, 2021, § 223, kn. 134; Torsten Noak, “Zur »Abschaffung« des elterlichen Züchtigungsrechts aus strafrechtlicher Sicht”, *Juristische Rundschau*, 2002/10, s. 403; Kristian Kühn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 8. Bası, Vahlen, 2017, s. 336; İmamoğlu, s. 180.

talebini yerine getirmeyen çocuğa bedensel ceza uygulanması tedip hakkı kapsamında değerlendirilemez²⁴. Çocuğun iradi olmayan davranışları da terbiye edilmesi gereken davranış olarak nitelendirilemez²⁵.

Tedip hakkının ikinci şartı, çocuğun terbiye edilmesi amacıyla başvurulacak yöntemin ölçülü olmasıdır²⁶. Türk hukukunda özellikle bu şart üzerinde durulduğu söylenebilir. Ölçülülük bahsinde ilk olarak düzeltilmek istenen hatalı davranışın ağırlığı önem arz eder²⁷. Terbiye edilmek istenen davranış ne kadar ağır ise başvurulabilecek yöntem de her hâlükârda bir üst sınır olmakla birlikte, o kadar ağır olabilir. Daha basit bir yöntemle çocuğu terbiye etmek mümkün olmasına rağmen daha ağır bir yöntemle başvurulması halinde bu şartın sağlanmayacağı ifade edilmektedir²⁸. Yöntemin ölçülü olup olmadığının tespitinde çocuğun genel durumu, yaşı, cinsiyeti, beden ve ruh sağlığı ile eğitim durumu da belirleyici niteliktedir²⁹. Yine terbiye yönteminin icra edilme biçimi ile terbiye yönteminin icrasından önce yaşanan süreç de ölçülülük şartı bakımından önem arz eder. Ayrıca ölçülülük bahsinde ana ve babanın takdir yetkisine bir dereceye kadar saygı gösterilmesi gerekir³⁰. Kasten yaralama suçu bakımından tipik olan hareketlerin tedip hakkı kapsamında kalıp kalmadığı sorusu da ölçülülük şartıyla ilişkilidir ve bu husus çalışmanın devamında ayrıca ele alınacaktır.

Tedip hakkının subjektif nitelikte olan üçüncü şartı ise yöntemin eğitim veya terbiye amacıyla icra edilmesidir³¹. Eğitim veya terbiye amacına öfke ve heyecan gibi duygular da eşlik edebilir. Tek başına bu durum subjektif şartın sağlanmadığı anlamına gelmez³². Ancak salt sadistik duygularla icra edilen hareketler tedip hakkı kapsamında değerlendirilemez³³.

Tedip hakkının şartları bağlamında incelenmesi gereken bir diğer husus, bu hakka kimlerin sahip olduğudur. Çalışmamız ana ve babanın çocuk üzerinde icra ettiği hareketlerle sınırlı olduğu için bu husustaki tüm ihtimaller incelen-

24 İmamoğlu, s. 180.

25 Bkz. İmamoğlu, s. 180.

26 Hardtung, § 223, kn. 134; Kühl, s. 337; Elçin-Grassinger, s. 28. Doktrinde, gereklilik ve uygunluk gibi hususları ayrı şartlar olarak kabul eden görüş için bkz. Uwe Murmann, *Grundkurs Strafrecht*, 6. Bası, C. H. Beck, 2021, s. 321 ve 322; Kühl, s. 337 vd.

27 Johannes Wessels, Werner Beulke, Helmut Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 50. Bası, C. F. Müller, 2020, kn. 607; Kühl, s. 338; Noak, s. 404.

28 İmamoğlu, s. 182.

29 Wessels, Beulke, Satzger, kn. 607; Noak, s. 404.

30 Jörg Eisele, *Strafrecht Besonderer Teil I*, 6. Bası, Verlag W. Kohlhammer, 2021, s. 114; Murmann, s. 322; Kühl, s. 337.

31 Kühl, s. 338; Wessels, Beulke, Satzger, kn. 607; Noak, s. 404.

32 Kühl, s. 338; Noak, s. 404.

33 Kühl, s. 338; Hardtung, § 223, kn. 134; Noak, s. 404.

meyecektir. Yukarıda da ifade edildiği gibi ana ve babanın tedip hakkı velayete dayanmaktadır. Ana ve baba, velayet hakkına sahip olduğu süre boyunca tedip hakkına da sahiptir. Ancak TMK m. 335/2 gereği on sekiz yaşını dolduran kişiler üzerinde de ana ve babanın velayeti devam edebilir. Bu durum için uzatılmış velayet kavramı kullanılmaktadır³⁴. Eğitim yükümlülüğünün niteliği ile algılama ve irade yeteneğinin on sekiz yaşını doldurana kadar gelişim gösterdiğini kabul eden TCK m. 31 dikkate alındığında, velayet devam etse bile velayet altındaki kişinin (çocuğun) on sekiz yaşını doldurmasından sonra tedip hakkının mümkün olmadığı kabul edilmelidir³⁵. Ayrıca TMK m. 314/1'deki “*Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer.*” düzenlemesi nedeniyle evlat edinenin de tedip hakkına sahip olduğu kabul edilmelidir.

III. Ana ve Babanın Tedip Hakkı Kasten Yaralama Suçu Bakımından Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olabilir mi?

Ana ve babanın çocuk üzerinde icra edebileceği hareketlerin kapsamı sadece Türk hukukunda tartışma konusu olan bir mesele değildir. Ayrıca çok sayıda devletin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, mezkûr meselede hukuk sistemlerini birbirine yaklaştırmaktadır. Bu nedenle diğer ülkelerin pozitif düzenlemeleri ile doktrinlerinde ileri sürülen görüşler Türk hukuku için yol gösterici olabilecek niteliktedir. Bu başlık altında da Alman ve İsviçre hukukundaki düzenlemeler ve görüşler ile ÇHS'nin ilgili hükümlerine ve AİHM kararlarına yer verilerek Türk hukukunda tedip hakkının kasten yaralama suçunu oluşturan hareketleri kapsayıp kapsamadığına ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

A. Alman Hukuku

Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'de çocuğun şiddet, fiziksel ceza, ruhsal yaralanma ve diğer aşağılayıcı yöntemler olmaksızın bakılma ve yetiştirilme (eğitilme) hakkının olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu hüküm, tedip hakkının adım adım sınırlandırıldığı uzun bir değişim sürecinden sonra 2000 yılında genel anlamda bu halini almıştır³⁶. Bu maddede 2023 yılında yapılan son değişiklik ise ana ve baba ile çocuk arasındaki ilişki bakımından önem arz etmemektedir³⁷.

34 Erdem, Makaracı-Başak, s. 443.

35 Uzatılmış velayetin ana ve babaya eğitim hakkı tanımadığı yönündeki görüş için bkz. Sevgi Usta, *Velayet Hukuku*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, s. 131; Velidedeoğlu, s. 328; Öztan, s. 631

Uzatılmış velayetin velayete ilişkin tüm yetkileri içermediği yönündeki görüş için bkz. Erdem, Makaracı-Başak, s. 443.

36 Bkz. Claus Roxin, Luís Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 5. Bası, C. H. Beck, 2020, s. 916.

37 Maddenin mevcut hâli şu şekildedir: “*Das Kind hat ein Recht auf Pflege und Erziehung unter Ausschluss von Gewalt, körperlichen Bestrafungen, seelischen Verletzungen und anderen*

Her ne kadar söz konusu hüküm herhangi bir istisna öngörmeden kasten yaralama suçunu oluşturan hareketlerin tedip hakkı kapsamında kabul edilmeyeceğini açıkça ifade etse de Alman ceza hukuku doktrininde hâlâ farklı yönde görüşler savunulmaktadır. Alman ceza hukuku doktrinindeki hâkim görüş, Alman Medeni Kanunu'ndaki söz konusu düzenleme nedeniyle çocuk üzerinde icra edilen ve kasten yaralama suçunu oluşturan terbiye amaçlı hareketlerin artık hukuka uygun olmadığı yönündedir³⁸. Aksi yönde olduğu söylenebilecek görüşlerin ise gerekçeleri çeşitlilik arz etmektedir. Bir görüş, Alman Medeni Kanunu'ndaki söz konusu düzenlemeden sonra terbiye amacıyla icra edilen hareketlerin hukuka uygunluk bahsinde değil, kasten yaralama suçunun tipikliği bahsinde ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Alman Anayasası m. 6/2'deki "*Çocukların bakım ve eğitimi, ana ve babanın doğal hakkı ve en önde gelen yükümlülüğüdür.*" hükmüne de dayanan bu görüş; aşağılayıcı olmayan terbiye amaçlı bedensel cezaların kasten yaralama suçunun tipikliğini oluşturmayacağını, ancak bunun dar kapsamlı bir istisna olduğunu savunmaktadır³⁹. Meseleyi hukuka uygunluk bahsinde ele almakla birlikte aşağılayıcı olmaya önem atfeden bir diğer görüşe göre ancak tedip hakkına başvurularak birçok ana ve babanın istenmeyen şekilde kriminalize edilmesinin önüne geçilebilir⁴⁰. Fiziksel cezayı istisnasız şekilde reddeden Alman Medeni Kanunu'ndaki düzenlemenin Alman Anayasası'na aykırı olduğunu ifade ederek hâlâ tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından hukuka uygunluk nedeni olduğu da savunulmaktadır⁴¹. Alman Anayasası m. 6'ya dayanan ve cezanın genel ve özel önleme amacına atf yapan bir diğer görüş, tedip hakkının şartlarının sağlandığı ve ilgili yöntemin toplumda anlayışla karşılandığı hallerde hareket haksızlık teşkil etmeye devam etmesine rağmen failin cezalandırılmaması gerektiğini savunmaktadır^{42, 43}.

entwürdigenden Maßnahmen."

Maddenin bir önceki hali ise şu şekildedir: "*Kinder haben ein Recht auf gewaltfreie Erziehung. Körperliche Bestrafungen, seelische Verletzungen und andere entwürdigende Maßnahmen sind unzulässig.*"

38 Ralf Eschelbach, *Beck'scher Online Kommentar StGB*, 60. Bası, C. H. Beck, 01.02.2024, Züchtigungsrecht kn. 2 vd.; Anette Grünwald, *Strafgesetzbuch Leipziger Kommentar Band 7/1*, 12. Bası, De Gruyter 2018, § 223, kn. 52 vd.; Helmut Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 9. Bası, C. H. Beck, 2020, s. 180; Roxin, Greco, s. 920; Hardtung, § 223, kn. 127 vd.

39 Wessels, Beulke, Satzger, kn. 606.

40 Kühl, s. 342.

41 Murmann, s. 321.

Bedensel cezaların tümünü yasaklayan düzenlemenin Alman Anayasası'na aykırı olduğu yönündeki bir diğer görüş için bkz. Noak, s. 408.

42 Christian Jäger, "Vom Umgang des Strafrechts mit dem zivilrechtlich verankerten Züchtigungsverbot", *Festschrift für Ulrich Spellenberg zum 70. Geburtstag*, Otto Schmidt/De Gruyter european law pub, 2010, s. 696.

43 İspanyol pozitif hukukunda da Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'ye benzer bir düzenleme olma-

Söz konusu görüş ayrılığının yanı sıra olması gereken hukuka (*de lege ferenda*) ilişkin de çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bazı durumlarda bedensel cezanın doğru olmamakla birlikte insani açıdan anlaşılabilir olduğunu kabul eden bir görüş; tedip hakkı kapsamında değerlendirilebilecek yöntemler için şahsi cezasızlık sebebi öngörülmesi gerektiğini, böylece bedensel ceza haksızlık teşkil etmesine rağmen ana ve baba cezalandırılmayacağı için Alman Medeni Kanunu'ndaki düzenlenmenin sebep olduğu olumsuz durumun giderileceğini belirtmektedir⁴⁴. Bir diğer görüş ise mevcut durumda bedensel cezaları da kapsayan bir tedip hakkını kabul etmek için ileri sürülen argümanların Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'deki açık düzenlemeye aykırı olduğunu ve ivedi bir gereklilik olarak nitelendirdiği söz konusu düzenlemenin değiştirilmesini engellediğini ifade etmektedir⁴⁵.

B. İsviçre Hukuku

İsviçre hukukunda Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'ye benzer bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak benzer bir düzenleme yapmaya yönelik bir çabanın olduğu ifade edilmelidir⁴⁶. İsviçre hukukunda, bedensel cezalar bakımından kasten yaralama suçunun yanı sıra İsviçre Ceza Kanunu m. 126'da yer alan saldırı suçu (*Tätlichkeiten*) önem arz etmektedir. Saldırı suçuyla (İsviçre Ceza Kanunu m. 126) toplumsal anlamda tolere edilebilecek düzeyi aşmakla birlikte

sına rağmen basit ve ölçülü disiplin yöntemlerinin kasten yaralama suçu kapsamında cezalandırılmaması gerektiğini savunan ve gerekçeleri çeşitlilik arz eden görüşler doktrinde ileri sürülmektedir. (İspanyol hukukundaki görüşler için bkz. Miguel Díaz y García Conlledo, "Zum elterlichen Züchtigungsrecht", *Festschrift für Bernd Schünemann zum 70. Geburtstag*, De Gruyter, 2015, s. 325 vd.) Örneğin Díaz y García Conlledo, önemsiz kabul edilebilecek terbiye amaçlı hareketlerin kasten yaralama suçunun tipikliğini oluşturmadığı gerekçesine dayanmakta ve bu görüşün ÇHS m. 19'a aykırı olmadığını savunmaktadır. Yazarın ÇHS'ye uygunluk bakımından gerekçelerini ise tüm basit bedensel cezaların insan hakları ihlaline neden olup olmadığı hususunun ilgili maddede açık olmaması ve ÇHS'nin çocuğa karşı şiddet içeren tüm yöntemleri suç olarak düzenleme yükümlülüğü getirmemesi oluşturur. (Díaz y García Conlledo, s. 334 vd.)

44 Roxin, Greco, s. 921 vd.

Benzer yönde bir diğer görüş için bkz. Wolfgang Mitsch, "Kinder und Strafrecht", *Juristische Ausbildung*, 7, 2017, s. 803.

Çocuğa yönelik şiddet olaylarının çoğunda geçerli bir cezalandırma gerekçesinden bahsedilemeyeceği, bu olayların çoğunda öfkeli ve çaresiz ebeveynlerin olduğu belirtilerek cezasızlık gerekçesinin hukuka aykırılık bahsinde değil, kusurluluk bahsinde aranması gerektiği de ifade edilmektedir. Bkz. Walter Gropp, Arndt Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 5. Basi, Springer, 2020, s. 262.

45 Reinhart Maurach, Friedrich-Christian Schroeder, Manfred Maiwald, *Strafrecht Besonderer Teil Teilband 1*, 10. Basi, C. F. Müller, 2009, s. 110.

46 Bkz. Postulat Bulliard-Marbach Christine, Schutz von Kindern vor Gewalt in der Erziehung, (20.3185).

Yakın geçmişte de İsviçre Medeni Kanunu'nda benzer bir düzenleme yapmaya yönelik çalışmalar olmuştur. Ancak mevcut düzenlemelerin çocuğu şiddetten korumak için yeterli olduğu kabul edilerek aile hayatına yönelik yeni bir düzenleme yapmaktan kaçınılmıştır. Bkz. Margot Michel, "Höchste Zeit für den endgültigen Abschied vom elterlichen Züchtigungsrecht", *Recht*, 1, 2021, s. 56.

kasten yaralama suçu için aranan boyutta bir zarara neden olmayan ve vücut bütünlüğüne yönelen basit nitelikteki hareketler cezalandırılmaktadır⁴⁷. Bu suçun oluşması için mağdurun acı duyması veya korkması gerekmez⁴⁸.

Tedip hakkının bedensel cezaları kapsayıp kapsamadığı hususunda İsviçre ceza hukuku doktrini ile özel hukuk doktrinindeki hâkim görüşler farklı yöndedir. Ceza hukuku doktrinindeki hâkim görüş, kapsamı sınırlı olmakla birlikte tedip hakkının bedensel cezalar bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olabileceğini kabul ederken özel hukuk doktrinindeki hâkim görüş aksi yöndedir⁴⁹.

Ceza hukuku doktrinindeki tartışmalar, tedip hakkının saldırı suçu (İsviçre Ceza Kanunu m. 126) bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olup olamayacağı noktasında yoğunlaşmaktadır. Hareketlerin kasten yaralama suçunu oluşturacak ağırlığa ulaştığı hallerin tedip hakkı kapsamında kalmadığı doktrinde ve uygulamada kabul edilmektedir⁵⁰. İsviçre ceza hukuku doktrinindeki bir görüş; ana ve babanın sınırlı bir tedip hakkına sahip olduğunu, saldırı suçunun sınırlarını aşmayan bedensel cezaların hukuka uygun olabileceğini kabul etmektedir⁵¹. Bir diğer görüş ise ana ve babanın hafif bedensel cezaya başvurma hakkının olduğunu ifade etmekle yetinmektedir⁵². Aksi yöndeki görüş ise çocuğu terbiye etmek amacıyla başvurulmuş bedensel cezalar bakımından bir hukuka uygunluk nedeninden söz edilemeyeceğini savunmaktadır. Ancak saldırı suçunun oluşması için bile hareketlerin belli bir ağırlığa ulaşması gerektiği, bu niteliği haiz olmayan basit bedensel cezaların saldırı suçunun tipikliğini oluşturmayacağı ifade edilmektedir⁵³. İsviçre Yargıtayı ise tedip hakkının hukuka uygunluk ne-

47 BGE, 08.03.1991, 117 IV 14; Gian Ege, *StGB Annotierter Kommentar*, Stämpfli Verlag, 2020, Art. 126 kn. 1; Stefan Trechsel, Christopher Geth, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxis-kommentar*, 4. Bası, Dike Verlag, 2021, Art. 126 kn. 1.

48 BGE, BGer, 13.09.2019, 6B_227/2019; Ege, Art. 126 kn. 1.

49 Bkz. Nadine Ryser-Büschi, *Familiäre Gewalt an Kindern*, Schulthess Juristische Medien, 2012, s. 220; Nicola Moser, "Verschiedene Lebensmodelle - ein Haftpflichtrecht: Kann das gehen?", Ed. Marc Hürzeler, Frédéric Krauskopf, *Personen-Schaden-Forum 2023*, Zentrum für Haftpflicht-, Privat- und Sozialversicherungsrecht, 2022, s. 21.

50 Bkz. Barbara Loppacher, *Erziehung und Strafrecht*, Schulthess Verlag, 2011, s. 35, Erziehung.

51 Wolfgang Wohlers, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*, 4. Bası, Stämpfli Verlag, 2020, Vor Art. 14 kn. 13.

Bu görüşteki diğer yazarlar için bkz. Barbara Loppacher, "Welchen Schutz bietet das Strafrecht zum Schutz der Kinder vor Misshandlungen?", Ed. Christian Schwarzenegger, Rolf Nägeli, *Achtes Zürcher Präventionsforum: Kinder als Opfer von Kriminalität*, Schulthess Verlag, 2015, s. 58, Misshandlungen.

52 Trechsel, Geth, Art.126 kn. 7.

Benzer yönde kabul edilebilecek görüş için bkz. Günter Stratenwerth, Felix Bommer, *Schweizerisches Strafrecht, Besonderer Teil I: Straftaten gegen Individualinteressen*, 8. Bası, Stämpfli Verlag, 2022, s. 53.

53 Loppacher, Misshandlungen, s. 58; Ege, Art. 126 kn. 4; Ryser-Büschi, s. 223.

deni olma vasfını tamamen reddetmemektedir. Ancak Mahkeme, kesin sınırlar çizmemekle birlikte, özellikle saldırı suçunu oluşturan hareketlerin tekrarladığı hallerin (bu durum için daha ağır ceza öngörülmekte ve şikâyet şartı aranmaktadır) tedip hakkı kapsamında kalmadığını kabul etmektedir⁵⁴.

C. Türk Hukuku

Türk ceza hukuku doktrininde tedip hakkının kapsamına ilişkin fikir birliği yoktur. Doktrindeki güncel görüşlerden biri, tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından hukuka uygunluk nedeni olabileceğini kabul etmektedir⁵⁵. Aksi yöndeki görüş ise insan hakları anlayışındaki gelişmelere atfı yaparak tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından hukuka uygunluk nedeni olamayacağını savunmaktadır⁵⁶. Ayrıca doktrinin bir kısmı, tedip hakkına ilişkin güncel gelişmelere veya görüşlere atfı yapmakla yetinerek herhangi bir görüşü açıkça benimsememektedir⁵⁷. Özel hukuk doktrinine bakılacak olursa, tedip hakkının açıkça düzenlendiği mülga Medeni Kanun döneminde bu hakkın kasten yaralama suçunu oluşturan hareketleri de kapsadığı kabul edilmekteydi⁵⁸. Elbette bu görüş kasten yaralama suçunu oluşturan tüm hareketlerin tedip hakkı kapsamında kaldığını kabul etme-

Loppacher, tedip hakkını düzenleyen hüküm kaldırılırken bu hakkın İsviçre Medeni Kanunu m. 301 vd. hükümlerde (*TMK m. 339 vd.*) içinde olduğu belirtilmesine rağmen söz konusu hükümlerin bedensel cezaları hukuka uygun kabul edilemek için yeterli olmadığını ifade etmektedir. Bkz. Loppacher, *Erziehung*, s. 39 ve 40.

54 Bkz. Ryser-Büschi, s. 220 ve 221.

55 M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 20. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 243, (Özel Hükümler); Mustafa Özen, *Öğreti ve Uygulama İşığında Ceza Hukuku Özel Hükümler-I*, 7. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2023, s. 258; Ahmet Gökçen, Murat Balcı, “Kasten Yaralama Suçu (TCK m. 86)”, *Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan Cilt 1*, Beta Yayınları, 2014, s. 390; Demirbaş, s. 354.

Basit bedensel cezaların hukuka uygun olduğu yönündeki görüş için bkz. Hamide Zafer, “Kötü Muamele Suçu (TCK m.232) (Aynı Konutta Birlikte Yaşayan Birine Kötü Muamele ve Terbiye Hakkından Doğan Disiplin Yetkisinin Kötüye Kullanılması)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2009, s. 161.

56 Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, R. Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 21. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 247; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 28. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 328; Handan Yokuş-Sevük, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 4. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 228; Serap Keskin-Kızıroğlu, “Kasten Yaralama”, *Özel Ceza Hukuku Cilt II Kişilere Karşı Suçlar*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017, s. 143; Ali Kemal Yıldız, “Kasten Yaralama Suçu”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 28, 2015, s. 63. Aynı yönde kabul edilebilecek bir diğer görüş için bkz. Ayşe Nuhoğlu, *Aile Düzenine Karşı Suçlar*, Beta, İstanbul, 2009, s. 129.

57 Bkz. Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 18. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 239; Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 8. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 260.

58 Mustafa Reşit Belgesay, *Türk Kanunu Medenisi Şerhi II: Aile Hukuku İkinci Cilt*, 3. Bası, Saka Matbaası, 1952, s. 244; Selâhattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 490; Velidedeoğlu, s. 330; Oğuzman, Dural, s. 281; Hatemi, Serozan, s. 350; Köprülü, Kaneti, s. 249.

mekte, tedip hakkının şartlarının gerçekleştiği hallerde bir hukuka uygunluk nedeninin olabileceğini ve her hâlükârda bir üst sınırın olduğunu vurgulamaktaydı. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra ise bedensel cezaların veya şiddet içeren yöntemlerin tedip hakkı kapsamında kalmadığı doktrinin bir kısmı tarafından savunulmuştur⁵⁹. Ancak özel hukuk doktrininin önemli bir kısmının bu husustaki görüşünü açıkça ifade etmediği söylenebilir.

Yargıtay ise yakın tarihli kararlarında, kasten yaralama suçunu oluşturan hareketlerin tedip hakkı kapsamında kalmadığını kabul etmektedir⁶⁰. Yargıtayın içtihatları, düzeltilmesi gereken bir davranışın olduğu hallerde basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek yaralamaya neden olursa bile tedip hakkından bahsedilemeyeceği yönündedir⁶¹. Böylece Yargıtay, TCK m. 86/2 kapsamında

59 Sera Reyhani-Yüksel, *Velayet Hakkının Anayasal Sınırları*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 72; İmamoğlu, s. 187.

Tedip hakkının kaldırıldığını ifade ederek bedensel cezaların hukuka aykırı olduğu kabul eden görüş için bkz. Erdem, Makaracı-Başak, s. 458.

60 Yargıtay CGK, 08.11.2023, E. 2023/345, K. 2023/579; Yargıtay 1. CD, 02.03.2021, E. 2021/1609, K. 2021/2884; Yargıtay 3. CD, 22.06.2020, E. 2020/4833, K. 2020/7208; Yargıtay 3. CD, 15.01.2020, E. 2019/16235, K. 2020/855; Yargıtay 18. CD, 08.10.2015, E. 2015/4916, K. 2015/6926.

61 “(O)ğlu olan mağdur ...’ı sigara içerken görmesi üzerine yüzüne iki tokat attığına ilişkin sanığın ikrarı ve mağdur beyanları karşısında, sanığın sabit olan üzerine atılı kasten yaralama suçundan mahkumiyetine karar verilmesi yerine, ‘eyleminin tedip hakkı kapsamında kaldığı, suç oluşturmadığı’ şeklindeki olaya uygun düşmeyen ve kanuni olmayan gerekçe ile yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiştir.” (Yargıtay 3. CD, 26.11.2019, E. 2019/17622, K. 2019/21618.)

“Sanığın kovuşturma aşamasında yaşı küçük mağdur kızı ile suç tarihinde telefonlarına yanıt vermemesine ve gezmemesine gereken insanlarla gezdiği için sinirlenerek sert olmamak suretiyle hafifçe sol eliyle mağdurun yanağına vurduğunu savunduğu ve mağdurun aşamalarındaki mağdur ve tanık anlatımları ile adli raporu ile doğrulandığı şekilde yaralandığı olayda, sanığın altsoya karşı basit yaralama suçundan cezalandırılması yerine ‘sanığın eyleminin terbiye hakkından doğan disiplin yetkisinin kullanılması sınırları içerisinde olduğu’ şeklindeki yasal olmayan gerekçe ile yazılı şekilde beraatine karar verilmesi” (Yargıtay 3. CD, 22.05.2019, E. 2019/3619, K. 2019/11145.)

“(S)anığın, suç tarihinde 10 yaşında olup, okuldan kaçtığını öğrendiği oğlunu bütün gün arayıp, akşam saatlerinde sigara içerken gördüğünde sinirlenerek birden fazla kez tokat atmak suretiyle dövdüğü olayda, TCK’nin 29. maddesinde düzenlenen haksız tahrik hükümleri de değerlendirilerek, sanığın beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan oğluna karşı üzerine atılı kasten yaralama suçundan mahkumiyeti yerine, terbiye hakkından ... disiplin yetkisinin kullanıldığından ve sanığın yaralama kastı ile hareket ettiğine dair şüphe bulunduğundan bahisle, yasal olmayan gerekçeyle yazılı şekilde beraat kararı verilmesi, Bozmayı gerektirmiştir.” (Yargıtay 3. CD, 16.05.2018, E. 2017/15543, K. 2018/8884.)

“(S)anığın, kızı olan mağdurun bir arkadaşının evinden izinsiz para aldığını öğrenmesi üzerine bu olaya kızarak haksız tahrik altında kızı olan mağdurun yüzüne 6-7 defa tokat vurarak adli raporunda belirtildiği şekilde yaraladığı olayda, atılı suçtan mahkumiyeti yerine, ‘sanığın tedip hakkı nazara alındığında sanığın amacının kızını dövmek değil, o anda kontrolünü kaybetmiş olmanın verdiği refleks şekilde hareket ettiği, kastının bulunmadığı’ şeklindeki olaya uygun düşmeyen ve yasal olmayan gerekçe ile yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, Bozmayı gerektirmiştir.” (Yargıtay 3. CD, 18.04.2018, E. 2017/13028, K. 2018/7128.)

“Suç tarihinde ileri derecede alkollü olan mağdurun taşkınlık çıkarması ve taşkınlıklarına devam etmesi üzerine sanığın oğlu olan mağduru elleriyle darp etmek suretiyle basit tıbbi müdahale ile gi-

kalan bedensel cezaların ölçülü olmadığını kabul etmektedir.

D. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

ÇHS m. 19, çocuklara yönelik bedensel cezalar bakımından mezkûr sözleşmedeki temel düzenlemedir⁶². Söz konusu madde, taraf devletlere çocuğun ana ve babasının yanındayken her türlü bedensel veya zihinsel saldırıya karşı korunması için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel bütün uygun önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir. AİHM'nin de atıf yaptığı⁶³ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin ÇHS'ye ilişkin 13 sayılı Genel Yorumunda⁶⁴, ne kadar hafif olursa olsun çocuğa karşı her türlü şiddetin ÇHS m. 19 bağlamında kabul edilemez olduğu ve bu hususta bir hukuka uygunluk nedeninden söz edilememesi gerektiği ifade edilmiştir. Çocuk Hakları Komitesinin 8 sayılı Genel Yorumunda⁶⁵ ise ÇHS'nin bedensel ceza niteliğindeki tedip yöntemlerine izin veren kanuni düzenlemelerin kaldırılmasını gerektirdiği belirtilmiştir. Yine aynı Genel Yorumda, ÇHS'nin ana ve baba tarafından uygulanan tüm bedensel cezaların bir yargılama konusu yapılmasını gerektirmediği, çocukların bağımlı

derilir şekilde yaraladığı, buna ilişkin dosya içerisinde ... Adli Tıp Şube Müdürlüğü'nün 19/02/2014 tarihli raporunun mevcut olması karşısında, mahkumiyeti yerine 5237 Sayılı TCK'nin 232/2 maddesinde örtülü biçimde tanımlı olan tedip hakkının kapsamının geniş yorumlanarak yasal olmayan gerekçeyle sanık hakkında beraat kararı verilmesi, Bozmayı gerektirmiştir." (Yargıtay 3. CD, 01.06.2017, E. 2016/13902, K. 2017/7800.)

62 ÇHS m. 19: "1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar. 2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir." (Resmî Gazete, 27.01.1995 tarih ve 22184 sayı.)

Bu maddenin Türkçe çevrisinde bazı hataların olduğu ifade edilmelidir. İlk olarak *"her türlü"* ifadesinin yeri yanlıştır. Çevirinin *"...her türlü bedensel veya zihinsel şiddetle, ... karşı korunması için ..."* şeklinde yapılması gerekir. Ayrıca Türkçe çeviride, orijinal metinde yer alan *appropriate* kelimesinin karşılığı yer almamaktadır. Bu eksiklik *"yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün uygun önlemleri alırlar."* şeklindeki bir ifadeyle giderilebilir. Çocuk Hakları Komitesinin ÇHS'ye ilişkin 13 sayılı Genel Yorumunun açıklık getirdiği hususların başında da *"her türlü"* ve *"uygun"* ifadeleri gelir.

63 Bkz. AİHM, Tlapak ve Diğerleri/Almanya, B. No: 11308/16 - 11344/16, 22.03.2018, s. 59; AİHM, D.M.D./Romanya, B. No: 23022/13, 03.10.2017.

64 General Comment No. 13 (2011) The right of the child to freedom from all forms of violence (CRC/C/GC/13), 18.04.2011.

65 General Comment No. 8 (2006) The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment (CRC/C/GC/8), 02.03.2007.

konumu ile aile ilişkilerinin özgün samimi yapısı nedeniyle her olayda ebeveynin yargılanmasının veya aileye devlet tarafından müdahalede bulunulmasının çocuğun üstün yararına aykırı olacağı vurgulanmıştır. Ayrıca ebeveynlerin şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin, çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli olduğu da söz konusu Genel Yorumda dile getirilmiştir.

ÇHS m. 5'te ise Sözleşme'de çocuğa tanınan hakların kullanılmasında uygun yönlendirme ve rehberlik yapma bakımından ana ve babanın sorumluluklarına ve haklarına saygı gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Her ne kadar bu madde geniş kapsamlı bir tedip hakkının tanınmasına imkân tanıyacak nitelikte olsa da Çocuk Hakları Komitesinin 8 sayılı Genel Yorumunda, ÇHS m. 5'teki uygun yönlendirme ve rehberlik ifadesine ilişkin yorumun Sözleşme'nin bütünüyle uyumlu olması gerektiği ve bu düzenlemenin, şiddet içeren disiplin yöntemlerinin hukuka uygun kabul edilmesine imkân tanımadığı belirtilmiştir.

Özetle; Çocuk Hakları Komitesinin yorumlarına göre ÇHS, çocuğa yönelik bedensel cezaların hukuka uygun kabul edilmemesini gerektirmekte birlikte tüm bedensel cezalar için ceza yargılamasını zorunlu kılmamaktadır. Ancak ÇHS m. 19'un iç hukukta tüm bedensel cezaları doğrudan doğruya yasaklamadığı, diğer bir deyişle doğrudan doğruya uygulanabilir olmadığı, kanaatindeyiz. Ayrıca uluslararası sözleşmelerin; aile hayatına ilişkin olan, toplumlar arasında önemli farklılıkların bulunduğu ve pek çok toplumda hukuka uygun kabul edilen bir meseleye yönelik oldukça katı sınırlar içeren yasaklar öngörmek için uygun bir araç olmadığı da ifade edilmelidir.

AIHM; çocuğa yönelik bedensel cezaları işkence yasağını düzenleyen AIHS m. 3 ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını düzenleyen AIHS m. 8 kapsamında ele almakta, devletin şiddeti önlemeye yönelik kişiler arasındaki hareketleri de kapsayan bir pozitif yükümlülüğünün olduğunu kabul etmektedir⁶⁶. AIHM, AIHS m. 3'ün ihlal edildiğinden söz edilebilmesi için kötü muamelenin belli bir ağırlığa ulaşması gerektiğini kabul etmektedir⁶⁷. Bu husus; hareketlerin devamlılığı, fiziksel ve zihinsel etkileri ile mağdurun özellikleri başta olmak üzere somut olayın tüm koşullarının birlikte değerlendirilmesiyle tespit edilmektedir⁶⁸. Kötü muamelenin belli bir ağırlığa ulaşmadığı durumların ise özel hayata saygı başlığı altında ele alınan fiziksel ve psikolojik (manevi) bütünlüğün korunmasıyla bağlantılı olarak AIHS m. 8'i ihlal edebileceği kabul edilmektedir⁶⁹.

66 Bkz. AIHM, F.O./Hırvatistan, B. No: 29555/13, 22.04.2021; AIHM, Z ve Diğerleri/ Birleşik Krallık, B. No: 29392/95, 10.05.2001.

67 AIHM, X ve Diğerleri/Bulgaristan, B. No: 22457/16, 02.02.2021; AIHM, Costello-Roberts/Birleşik Krallık, B. No: 13134/87, 25.03.1993.

68 AIHM, X ve Diğerleri/Bulgaristan, B. No: 22457/16, 02.02.2021.

69 AIHM, Wainwright/Birleşik Krallık, B. No: 12350/04, 26.09.2006.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla AİHM'nin ana ve baba tarafından uygulanan basit bedensel cezalara ilişkin bir kararı yoktur. AİHM'nin konuya yaklaşımını ve zaman içerisindeki görüş değişikliğini ortaya koyabilmek için öğretmen tarafından uygulanan bedensel cezaya ilişkin bir karara yer verilecektir.

AİHM'nin 1993 tarihli bir kararına konu olan olay şu şekildedir: Yedi yaşındaki bir öğrenci disiplinsiz hareketleri nedeniyle öğretmenler tarafından uyarılmıştır. Çocuğa, benzer hareketlerin devam etmesi üzerine son olarak lastik tabanlı bir ayakkabıyla üç defa kalçaya vurma cezası verilmiş ve bu ceza, kimse olmadığı bir yerde uygulanmıştır⁷⁰. AİHM, söz konusu bedensel cezanın muhatabın fiziksel veya manevi bütünlüğü üzerindeki etkisinin AİHS m. 8'i ihlal edecek boyuta ulaşmadığına karar vermiştir. Böylece AİHS m. 8'in ihlal edildiğinden söz edilebilmesi için bile bedensel ceza niteliğindeki tedip yöntemlerinin belli bir ağırlığa ulaşması gerektiği kabul edilmiştir. Ancak yakın tarihli kararlarında AİHM, söz konusu karardan bu yana çocuklara yönelik disiplin yöntemlerine ilişkin sosyal tutumun ve hukuki standartların çocukların her türlü şiddetten korunmasına yönelik olarak gelişim gösterdiğini, bunun da uluslararası belgelere ve Mahkemenin içtihatlarına yansıdığını ifade etmiştir⁷¹. Bu bağlamda, örneğin, çocuğa karşı kötü muamele niteliğindeki bedensel cezanın herhangi bir nedenle hukuka uygun kabul edilmesinin AİHS m. 3'e aykırı olacağı ifade edilmiştir⁷². Ayrıca Mahkeme, Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'ye atıf yaparak devletlerin çocuğa karşı her türlü bedensel cezayı yasaklayan kanuni düzenleme yapmasını takdire şayan bulmuştur⁷³.

E. Görüşümüz

Her ne kadar TMK'da açıkça düzenlenmese de tedip hakkının Türk hukukunda varlığını sürdürdüğü ve asıl tartışılması gereken hususun, bu hakkın sınırları ve özellikle kasten yaralama suçunu oluşturan hareketleri kapsayıp kapsamadığı sorusu olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Türk hukukunda Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'ye benzer bir düzenleme olmadığı için tedip hakkının kapsamı yorum yoluyla belirlenmelidir. Kanaatimizce, tüm bedensel cezaların ölçüsüz olduğu görüşü yerinde değildir. Ana ve babanın çocuğa yönelen ve kasten yaralama suçunu oluşturan hareketleri tedip hakkı bağlamında hukuka uygun kabul edilebilir. Hakkın kullanılması başlığı altında ele alınması gereken bu kabulün kanuni dayanağı, TMK m. 339 ve m. 340'ta yer alan velayete ilişkin düzenlemelerdir.

70 AİHM, Costello-Roberts/Birleşik Krallık, B. No: 13134/87, 25.03.1993.

71 AİHM, F.O./Hırvatistan, B. No: 29555/13, 22.04.2021.

72 AİHM, D.M.D./Romanya, B. No: 23022/13, 03.10.2017.

73 AİHM, Tlapak ve Diğerleri/Almanya, B. No: 11308/16 - 11344/16, 22.03.2018.

Savunduğumuz görüş, aksi yöndeki görüşe nazaran tedip hakkının ölçülülük şartının daha geniş yorumlanmasını gerektirir ve bu nedenle ölçülülük şartına ilişkin görüşümüzü ayrıca açıklamakta yarar vardır. Tedip hakkının ölçülülük şartı bağlamında iki aşamalı bir değerlendirme yapılmalıdır. İlk olarak ilgili ailenin mensup olduğu sosyal sınıfın ortalama ebeveyninden somut olayda nasıl bir tepki vermesinin bekleneceği tespit edilmelidir. Bu hususta özellikle hatalı davranışın ağırlığı, çocuğun fiziksel ve ruhsal özellikleri, çocuğun eğitim durumu, terbiye yönteminin icra biçimi ve terbiye yönteminin icrasından önce yaşanan süreç belirleyici niteliktedir. Ortalama ebeveyninden beklenen tepkinin verildiği ya da daha hafif bir tepkinin verildiği hallerde ölçülülük şartının sağlandığı kabul edilmelidir. Ayrıca ana ve babanın takdir yetkisine belli ölçüde saygı gösterilmesi gerektiği yönündeki görüşe aşağıda yer verdiğimiz gerekçelerle katıldığımız için somut olaydaki tepkinin ortalama ebeveynin tepkisinden nispeten ağır olduğu hallerin de ölçülü olarak değerlendirilebileceği kanaatindeyiz. İkinci aşamayı oluşturan bu noktada ebeveynin aile hayatına veya özel hayata ilişkin makul bir gerekçeye dayanıp dayanmadığı tespit edilmelidir. Örneğin, ana ve/veya babanın aile hayatına ilişkin süregelen bir durum nedeniyle yorgun olması, çocuğu için kaygılanması, ani gelişen bir durum nedeniyle çocuğun eğitiminde çaresiz kalması, çocuğun tam anlamıyla dış dünyaya yansımayan bir özelliğinin somut olayda ön plana çıkması makul gerekçe olarak kabul edilebilir. Ancak her hâlükârda tedip hakkı bakımından bir üst sınırın olduğu ve basit bir tıbbi müdahaleyle giderilemeyecek nitelikte yaralamaya neden olan bedensel cezaların tedip hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceği de ifade edilmelidir. Bu kabule göre örneğin; çocuğunu uyuşturucu madde kullanırken gören babanın çocuğuna tokat atması veya sopayla çocuğunun koluna vurması, tüm uyarılara rağmen çocuğunun hâlâ sigara içtiği gören babanın çocuğun kulağını çekmesi veya kalçasına tekme atması, gençlik çetesine dahil olduğunu öğrendiği çocuğunun bir süre evden çıkmasını engellemek isteyen annenin makul bir şiddet uygulaması, tüm gün ev işleriyle uğraştığı için yorgun ve sinirli olan annenin şımarıkça davranarak evi kirleten çocuğun bacağına terlikle vurması halinde kasten yaralama suçunun maddi ve manevi unsurlarını sağlayan bedensel cezanın hukuka uygun olduğu kabul edilebilir.

Tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından hukuka uygunluk nedeni olabileceği yönündeki mezkûr görüşümüzün gerekçeleri ile aksi yöndeki görüşün sakıncalarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Bir yöntemler bütününi ifade eden tedip hakkının kapsamı zamana ve mekâna göre değişiklik arz eder. Günümüz Türk toplumunda tüm bedensel cezalardan arı bir tedip hakkının kabul gördüğünü söylemek gerçekçi olmayacaktır. Ana ve babanın tedip hakkının sınırları, her zaman bir üst sınır ol-

makla birlikte, toplumsal gelişime paralel olmalıdır. Her ne kadar hukukun toplumu şekillendirme fonksiyonu olsa da tedip hakkını sınırlayan düzenlemelerin toplumsal gelişimden hızlı olması, pek çok ana ve babanın ceza hukuku yaptırımlarına muhatap olmasına⁷⁴ ve aile bütünlüğünün basit bedensel cezalar nedeniyle bile bozulmasına neden olur. Aile bütünlüğünün bozulması ise çocuğu eğitmek için icra edilen basit bir bedensel cezanın neden olduğu olumsuz etkinin çok daha ötesinde bir olumsuz etkiye neden olabilir. Böylece çocuğun korunması amacıyla ihdas edilen düzenlemeler, bu amacın tam tersi bir durumun oluşmasına neden olur. Tedip hakkının kapsamına ilişkin söz konusu zamansal ve mekânsal değişkenlik ise hâkim tarafından dikkate alınması gereken bir husus olup belirli periyotlarda kanun değişikliği gerektirmez.

2. Tüm bedensel cezaların hukuka aykırı olduğu kabulü, açıkça dile getirilmese bile tedip hakkının reddi anlamına gelecektir. Bedensel veya zorlayıcı cezaları kapsamayan bir tedip hakkı, içi boş bir kavram niteliğini haiz olacaktır. Bu durumda tedip hakkının ana ve babaya bir yetki verdiğini söylemek güç olduğu için bir haktan söz etmek de mümkün değildir. Ancak aile yapısının ve çocuğun özgün niteliği ile ana ve babanın yükümlülükleri, yeri geldiğinde ana ve babanın çocuğa etkili ve hızlı bir müdahalede bulunma imkanına sahip olmalarını gerektirir. Basit bedensel cezaları da kapsayan tedip hakkı bu gerekliliği karşılayabilir. Söz konusu gereklilik ile basit bedensel cezaları da kapsayan tedip hakkı arasındaki ilişki ise özellikle şu haller üzerinden açıklanabilir:

2a. Ana ve baba, çocuğun davranışlarını kontrol altında tutmakla yükümlüdür. Bu bağlamda ana ve baba, mevcut bir zarar veya tehlikeyi önlemenin yanı sıra çocuğun meyilli davranışları nedeniyle gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan bir zarar veya tehlikenin önünü alma ihtiyacı da duyabilir. Ana ve babanın çocuk üzerindeki yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde ise gerçek olmayan ihmali suçlar (TCK m. 83 ve m. 88) ve taksirli suçlar (TCK m. 85 ve m. 89 gibi) oluşabilir. Ayrıca TMK m. 369 gereği ev başkanının⁷⁵ çocuğun davranışları nedeniyle kurtuluş kanıtı getirilebilen bir kusursuz sorumluluğu söz konusudur. Madem çocuğun davranışları nedeniyle ana ve babanın cezai ve hukuki sorumluluğu doğabilmektedir, o halde ana ve babaya çocuğun davranışlarını düzeltmeye gerçek anlamda imkân tanıyan bir hakkın (etkili bir yolun) tanınması gerekir. Bu ihtiyaç, kapsamı katı şekilde sınırlanmamış bir tedip hakkıyla giderilebilir. Aksi kabul, ana ve babanın yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için gerekli araçlardan (haklardan) mahrum bırakılması anlamına gelebilir. Diğer

74 Benzer yönde görüş için bkz. Zafer, s. 160.

75 Velayete sahip olmaları şartıyla ana ve babanın küçük ailede ev başkanı olacağı ifade edilmektedir. Bkz. Dural, Ögüz, Gümüş, s. 407.

bir deyişle tedip hakkının kapsamının gereğinden fazla sınırlanması, ana ve babanın etkin şekilde müdahale etmesine izin verilmeyen bir süreçten cezai ve hukuki anlamda sorumlu olmalarına neden olabilir.

2b. Çocuğun hatalı davranışlarının yine çocuk üzerinde sebep olacağı bedensel, zihinsel ve hukuki sonuçların ana ve baba üzerinde psikolojik etkileri vardır. Ana ve baba, çocuğun özellikle etkisi uzun süre devam edecek bir zarar görmemesi için bazı davranışları hızlı bir şekilde düzeltmeye ihtiyaç duyabilir. Harici müdahalelerle her zaman giderilemeyecek olan aile hayatına ilişkin bu ihtiyaç, etkili şekilde kullanılabilen bir tedip hakkıyla giderebilir. Ayrıca ana ve baba, çocuğun zarar göreceği korkusu veya telaşıyla hatalı bir davranışa karşı objektif anlamda ağır kabul edilebilecek bir tepki de gösterebilir. Tehlikeye ve çocuğun özelliklerine bağlı olarak söz konusu ağır tepkinin belli ölçüde tolere edilmesi gerekir. Zira ağır tepkinin asıl sebebi, ana ve babanın çocuğa ilişkin endişesidir. Tedip hakkının bedensel cezaları da kapsadığı kabulü ve ölçülülük şartının yukarıda ifade ettiğimiz şekilde yorumlanması bu gerekliliği karşılayabilir.

2c. Anayasa m. 38/5'te yer alan nemo tenetur ilkesi gereği ana ve baba, çocuğun işlediği suç yetkili makamlara bildirmeye zorlanamaz. Çocuk tarafından işlenmekle birlikte yetkili makamlarca faili tespit edilemeyen bir suç, aile içinde çözülmesi gereken bir probleme dönüşebilir. Bu durumda ana ve baba, çocuğu terbiye etme ihtiyacı duyabilir. Etkili bir şekilde kullanılabilen tedip hakkı, suçun basit ve münferit olduğu hallerde çocuğun uyarılmasına ve ıslah edilmesine imkân tanıyabilir.

2d. Söz dinleme yükümlülüğünün yanı sıra TMK m. 322 gereği çocuğun; ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde aile bireylerine yardım etme, saygı ve anlayış gösterme ve aile onurunu gözetme yükümlülüğü vardır. TMK m. 347/2'de ise çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu katlanılamayacak derecede bozuyorsa son çare olarak çocuğun bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirmesinin hâkimden istenebileceği düzenlenmiştir. Ana ve baba, ailenin huzur ve bütünlüğüne yönelik söz konusu yükümlülüğü ihlal eden davranışlara hızlı ve etkili şekilde müdahale etme ihtiyacı duyabilir. Hâkim tarafından alınan tedbirlerin her zaman bu nitelikleri haiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Etkili bir müdahale imkânı tanıyan tedip hakkı hem bu ihtiyacı karşılayabilir hem de TMK m. 347/2'deki çocuğun başka bir yere yerleştirilmesine ilişkin tedbire gerçek anlamda son çare olma vasfını kazandırır.

3. Kasıtlı bir suç işlenmesine bağlanan sonuçlar ve ceza hukukunun son çare olma ilkesi dikkate alınmaksızın tüm bedensel cezaların yasaklanması, korunmak istenen menfaatin bizzat bu yasakla ihlal edilmesine neden olabilir. Tedip

hakkının şartları gerçekleşmiş olmasına rağmen basit bedensel cezaların kasten yaralama suçunu oluşturduğu kabul edilecek olursa, ceza hukukunun son çare olma ilkesi dikkate alındığında, bedensel cezayı uygulayan ebeveynden TMK m. 348/1 gereği velayetin kaldırılması ya da TMK m. 347 gereği çocuğun bir aile yanına veya kuruma yerleştirilmesi gerekir. Zira ebeveyn, çocuğun eğitimine ilişkin öyle bir fiil icra etmiştir ki hukuk sisteminin son çare olarak öngördüğü yaptırıma başvurulmuştur. Bu durumda TMK m. 346'daki koruma önlemlerinin yeterli olmayacağını söylemek mümkündür. Diğer yandan, basit bedensel cezaların suç olarak kabul edildiği durumda bedensel cezayı uygulamayan ana veya baba da ihmali suçlardan sorumlu olabilir. Şöyle ki, örneğin, hırsızlık yaptığını öğrendiği çocuğunun kulağını çeken babayı gören anne, babanın hareketini engellemezse ihmali suretle kasten yaralama suçundan (TCK m. 88) sorumlu olabilir. Bu durumda ihmali davranışta bulunan ebeveynden de velayetin kaldırılması gerekebilir. Ayrıca TCK m. 53 gereği ana ve babanın velayet hakkını kötüye kullanmak suretiyle bir suç işlemesi halinde cezanın infazı sürecince ve cezanın infazından sonra işlemeye başlayacak bir süre boyunca velayet hakkının kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Sonuç olarak ise tüm basit bedensel cezaların hukuka aykırı kabul edilmesi, velayetin kaldırılmasını veya çocuğun aile ortamından uzaklaştırılmasını yaygın hale getirecektir. Bu durum ise çocuk üzerinde basit bedensel cezadan daha olumsuz sonuçlara neden olabilir. Yine bu nedenle savunduğumuz görüşün ÇHS'ye aykırı kabul edilmemesi gerektiği kanaatindeyiz. ÇHS'nin yegâne amacı bedensel cezaları yasaklamak değildir. ÇHS m. 9'da üstün yararı gerektirmedikçe çocuğun ana ve babasından ayrılması gerektiği belirtilmektedir. ÇHS m. 19 için hukuka uygunluk nedenlerine dayalı istisna öngörülmemesi halinde, basit bir bedensel ceza nedeniyle bile çocuğun aile ortamından uzaklaştırılması gündeme gelir. Böylece çocuğun üstün yararı ve Sözleşme'nin diğer hükümleri ihlal edilebilir. Bu nedenle ÇHS'nin yasaklamayı amaçladığı fiiller için Sözleşme'nin amacına aykırı olmayacak şekilde hukuka uygunluk nedenlerinin gündeme gelebileceği ve tedip hakkının da bunlardan biri olduğu kabul edilmelidir.

4. Velayet hakkı kural olarak on sekiz yıl boyunca her an devam eder ve bu süreçte aile farklı aşamalardan geçer. Sosyal hayatın zorlukları, ebeveynlerin yükümlülükleri ve velayet sürecinin uzunluğu dikkate alındığında çocuğun yanlış bir davranış sergilemesi, ana ve babanın normalden daha fazla sinirlenmesine ve objektif anlamda ağır kabul edilebilecek bir tepki vermesine neden olabilir. Ana ve babadan, bu kadar uzun ve zorlu bir sürecin her anında pedagojik bakımdan ideal tepkiyi vermesi beklenemez. Yukarıdaki maddede ifade edildiği gibi, tüm bedensel cezaların hukuka aykırı kabul edilmesi, kasten yaralama suçunu oluşturan basit bir bedensel ceza nedeniyle aile ortamının bozulmasına

neden olur. Tedip hakkının basit bedensel cezaları da kapsadığı kabulü ise bu cezaların çocuk için ideal olan aile ortamının devamlılığına imkân tanıyacak şekilde tolere edilmesini sağlar ve böylece söz konusu beklenemezliğe cevap verilmiş olur. Elbette bu açıklamalar aile bütünlüğünün çocuğun üstün yararından öncelikli olduğu anlamına gelmez. Basit bedensel cezanın çocuk üzerindeki olumsuz etkisi ile aile bütünlüğünün devamının çocuğa sağlayacağı yarar arasında bir denge gözetilmelidir ve bu hususta, tedip hakkının ölçülülük şartı belirleyici niteliktedir.

5. Tedip hakkının hiçbir bedensel cezayı kapsamadığı kabulü ve çocuğun eğitime ilişkin hususlarda ana ve babanın katı şekilde sınırlandırılması, devlet tarafından aile hayatına gereğinden fazla müdahalede bulunulmasına yol açabilir. Bu durum ise Anayasa m. 20/1'de yer alan aile hayatına saygı hakkını ihlal edebilir. Ayrıca bedensel cezanın uygulanmasına neden olan davranış, çocuğun özel hayatına ilişkin olabilir ve bunun üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesi çocuğun üstün yararına aykırı olabilir veya özellikle çocuk tarafından istenilmeyebilir. Tüm bedensel cezaların yasaklanması, bunların pek çoğunun ceza yargılamasına konu olmasına ve üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesine neden olur. Böylece çocuğun özel hayata saygı hakkı ihlal edilebilir. Ayrıca basit bedensel ceza nedeniyle ceza yargılamasının söz konusu olduğu hallerde çocuğun ana ve/veya babası aleyhine beyanda bulunması gerekebilir ve bu durum, çocuk üzerinde bedensel cezadan daha ağır sonuçlara neden olabilir.

Tedip hakkı kapsamında bazı bedensel cezalara izin verilmesi halinde sınırın aşılma tehlikesiyle karşılaşılacağı için bu görüşün yerinde olmadığı dile getirilmektedir⁷⁶. Ancak hukuka uygunluk nedenlerinin tamamı için sınırlar vardır ve bu tehlike tüm hukuka uygunluk nedenlerinde gündeme gelebilir. Tedip hakkına özgü olmayan bu husus, tüm bedensel cezaları yasaklamak için kabul edilebilir bir gerekçe değildir.

Kasten yaralama suçu bağlamında tedip hakkının sadece dayak atmak üzerinden tartışılması yerinde değildir⁷⁷. Tedip hakkının bazı bedensel cezaları da kapsadığı kabulü, doğrudan doğruya ebeveynlerin çocuğa dayak atabileceği anlamına gelmez. Kesin bir sınırdan söz edilememekle birlikte dayak veya dayak atma, kasten yaralama suçunu oluşturan hareketlerin belli bir ağırlığa ulaşmasını ifade eder. Bir fiilin tedip hakkına dayalı olarak hukuka uygun kabul edilebilmesi için ise ölçülü olması gerekir ve dayak atma şeklinde icra edilen terbiye yönteminin kural olarak ölçülü olmadığı söylenebilir.

Yukarıda açıklanan gerekçeler nedeniyle tüm bedensel cezaları hukuka aykırı

⁷⁶ Hakeri, s. 328.

⁷⁷ Benzer yönde görüş için bkz. Zafer, s. 152.

hale getirecek Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'ye benzer bir düzenlemenin Türk hukuku için yerinde olmayacağı kanaatindeyiz. Nitekim söz konusu düzenleme Alman ceza hukuku doktrindeki tartışmaları sonlandıramamıştır. Örneğin, *Roxin*'e göre yaygın olan durum, şefkate dayalı ve genellikle problemsiz bir ebeveyn-çocuk ilişkisinde münferit çatışmalar nedeniyle bedensel cezaya başvurulmasıdır. Tüm bedensel cezaları kapsayan düzenlemeler yapılırken yaygın durumun göz önünde bulundurulması gerekir. Yazara göre tedip hakkının şartlarını sağlayan ve kasten yaralama suçunun tipikliğini oluşturan tüm disiplin yöntemleri için ceza hukukuna başvurulması aile huzurunu bozabilir ve ceza yargılamasının damgalayıcı etkisi de dikkate alındığında ebeveynler ile çocuk arasında güven problemine neden olabilir. Dolayısıyla mevcut kanuni durumun aile huzuruna ve çocuğun gelişimine vereceği zarar, kabul edilemez olsa bile bedensel bir cezadan sonra ilişkilerin aile içinde düzeltildiği durumun vereceği zarardan çok daha ağır olabilir⁷⁸. Biz de bu tespitlerin yerinde olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca Yargıtay kasten yaralama suçu bağlamında tedip hakkına uygulama alanı tanımadığı için Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'ye benzer bir düzenlemeye Türk hukukunda yer verilmesinin mevcut uygulamada değişikliğe neden olmayacağı da ifade edilmelidir.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, basit nitelikte bile olsa bedensel cezanın çocuk üzerinde olumsuz bir etkisinin de olabileceği kabul edilmelidir. Tüm bedensel cezaları yasaklamak, yukarıda açıklanan gerekçeler nedeniyle bu olumsuz etkiyi gidermek için uygun bir yöntem değildir. Bunun yerine, bedensel cezanın hukuka uygun kabul edildiği durumlar için, bedensel cezanın çocuğun eğitiminde en ideal yöntem olmadığı gerekçesiyle, çocuğu ve/veya ebeveynleri destekleyici ve eğitici tedbirler öngörülebilir.

F. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun Güncel İçtihadına İlişkin Değerlendirme

Tedip hakkının kapsamına ilişkin görüşümüzü ifade ettikten sonra Yargıtay Ceza Genel Kurulunun (Yargıtay CGK) güncel içtihadını değerlendirmekte ve görüşümüzü ilgili olaya uygulamakta yarar görmekteyiz. Güncel içtihadın⁷⁹ konusunu oluşturan olay şu şekildedir: 10 yaşını doldurmuş olan mağdur, okul saati yaklaşmasına rağmen telefonla oyun oynayarak vakit geçirmektedir. Mağdurun annesi olan fail “*okulun saati geliyor hazırlan*” diyerek mağduru uyarmasına rağmen mağdur oyun oynamaya devam etmiştir. Akabinde fail mağduru hızlıca giydirmiş ve ikili dışarı çıkmak için kapıya yönelmiştir. Mağdur, ayakkabısını giyeceği sırada merdivenlerden yukarıya doğru çıkmaya

⁷⁸ Roxin, *Greco*, s. 921.

⁷⁹ Yargıtay CGK, 08.11.2023, E. 2023/345, K. 2023/579.

başlamış, fail de mağdurun arkasından giderek terlik ile mağdurun baldırına bir defa vurmuş ve basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek yaralamaya neden olmuştur⁸⁰.

İlk derece mahkemesi “*sanığı kastının çocuğu yaralamaya ilişkin olmadığı, talim ve terbiye hakkı kapsamında okula geç kalmasını engellemek amacıyla mağdurun okula gitme yönünde acele etmesi için baldırına terlikle vurduğu, terlikle vurma eyleminin velinin talim ve terbiye hakkı kapsamında kaldığı ki sanığın tek amacının çocuğunun okula geç kalmasını engellemek olduğu*”nu ve yaralama kastının olmadığını ifade ederek CMK m. 223/2-c uyarınca beraat kararı vermiştir.

Yargıtay 3. Ceza Dairesi, kasten yaralama suçunun tüm unsurlarının oluştuğunu ifade ederek “*sanığın söz konusu eyleminin tedip ve terbiye hakkı kapsamında olduğundan bahisle yasal olmayan gerekçe ile sanığın mahkumiyeti yerine yazılı şekilde beraatine karar verilmesi*” nedeniyle bozma kararı vermiştir.

İlk derece mahkemesi direnme kararı vermesi üzerine ise Yargıtay CGK, “*bir zarar suçu olan kasten yaralama bakımından özel kastın aranmaması nedeniyle bu suçun işlenmesi için bilme ve isteme unsurları ile neticenin gerçekleşmesinin yeterli olması karşısında Yerel Mahkemece sanığa yüklenen eylemin sübutu kabul edilmesine rağmen bu kabulle çelişki oluşturan ve Kanun’da yer almayan eylemin talim ve terbiye amacıyla gerçekleştirilmesi biçimindeki gerekçenin kanun koyucunun aradığı anlamda yasal ve yeterli gerekçe olarak değerlendirilemeyeceği*”ni ifade ederek ilk derece mahkemesinin kararını “*Anayasa’nın 141 ve CMK’nın 34, 230 ve 232. maddelerinde öngörülen şekilde yasal ve yeterli gerekçeyi içermemesi*” nedeniyle bozmuştur.

Kanaatimizce, söz konusu fiil tedip hakkı kapsamında kalmaktadır ve bu nedenle hukuka uygun kabul edilmelidir. Çocuğun okula geç kalması ve elektronik cihazlarla gereğinden fazla vakit harcaması, terbiye edilmesi gereken davranış niteliğindedir. Annenin terbiye amacıyla hareket ettiği ve fiilin ölçülü olduğu da söylenebilir. Zira anne; öncelikle çocuğu uyarmış, çocuğun benzer davranışlar sergilemesi üzerine çocuğun yaşına uygun kabul edilebilecek basit bir bedensel cezaya başvurmuştur. Annenin aksi kanaate varmayı gerektirecek fiilden önceki ve sonraki bir davranışı da kararda yer almamaktadır.

İlk derece mahkemesi tedip hakkına (talim ve terbiye hakkına) dayanarak kasten yaralama suçu bakımından beraat kararı vermiş olmasına rağmen bu kararın gerekçesi hatalıdır. Somut olayda kasten yaralama suçunun maddi ve

80 Kararda, farklı anlama gelebilecek ifadelerin yer aldığını belirtmekte fayda vardır.

manevi unsurları gerçekleşmiştir. Fiilin terbiye amacıyla icra edilmesi yaralama kastı bakımından önem arz etmez. Tedip hakkı hukuka aykırılık unsuru kapsamında ele alınmalıdır. Bu nedenle beraat kararının CMK m. 223/2-c'ye değil, CMK m. 223/2-d'ye dayanması gerekir.

Yargıtay CGK ise tedip hakkının kanunda yer almadığını ifade ederek ilk derece mahkemesinin kararını gerekçe yönünden hukuka aykırı bulmuştur. Kanaatimizce, Yargıtay CGK'nın söz konusu kararda tedip hakkına ilişkin değerlendirmeye yapmaması bir eksikliktir. Mahkemenin kasten yaralama suçu bakımından tedip hakkını açıkça reddeden bir değerlendirme yapması ya da tedip hakkının sınırlarını belirlemesi yerinde olurdu. Yine de tedip hakkının kanunda yer almadığına ilişkin değerlendirme, Yargıtay CGK'nın tedip hakkını kasten yaralama suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul etmediği şeklinde yorumlanabilir. Bu kabulün ise yerinde olmadığı kanaatindeyiz.

Tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından hukuka uygunluk nedeni olmayacağına ilişkin kabul, haksızlık yanlıgısı bakımından önem arz edebilir. Basit bedensel cezayı uygulayan ebeveyn, tedip hakkı veya genel olarak velayet hakkı nedeniyle bu fiilin hukuka uygun olduğunu düşünerek hareket etmiş olabilir. Bu durumda dolaylı haksızlık yanlıgısı söz konusu olur ve hata kaçınılmaz ise TCK m. 30/4 gereği fail cezalandırılmaz. Mezkûr kararda bu hususun değerlendirilmemesi de bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

Sonuç

Özellikle Kıta Avrupasında, ÇHS'nin de etkisiyle, çocuğa yönelik tüm bedensel cezaları yasaklama eğilimi vardır. Ancak medeni kanunlarda yapılan bu yöndeki değişikliklere karşı ceza hukuku doktrinde bazı çıkış yollarının arandığı görülmektedir. Bunun nedeni, çocuğa yönelik tüm bedensel cezaları yasaklayan düzenlemelerin ceza hukukunda doğurduğu sonuçların birçok sakıncayı da bünyesinde barındırması ve kanun değişikliği yapılırken bunların yeteri kadar irdelenmemesidir. Bedensel cezaları yasaklama eğiliminin Türk hukukunda da olduğu söylenebilir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından tipik olan hareketleri kapsamadığı görüşü ağırlık kazanmış, Yargıtay da bu yönde kararlar vermiştir.

Tedip hakkının Türk hukukundaki dayanağı TMK m. 339 ve m. 340'taki düzenlemelerdir ve bu hakkın ayrıca düzenlenmesine ihtiyaç yoktur. Kanaatimizce; tüm bedensel cezaların ölçüsüz olduğu söylenemez, basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek yaralamalar tedip hakkı kapsamında kalabilir. Elbette bu ihtimal, tedip hakkının şartlarının gerçekleşmesine bağlıdır ve söz konusu şartlar şu şekilde sıralanabilir: terbiye edilmesi gereken bir davranışın varlığı, yöntemin ölçülü olması, yöntemin eğitim veya terbiye amacıyla icra edilme-

si ve tedip hakkına sahip kişi tarafından terbiye yönteminin uygulanması. Bu noktada ön plana çıkan tedip hakkının ölçülülük şartı bağlamında öncelikle ilgili ailenin mensup olduğu sosyal sınıfın ortalama ebeveyni esas alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Somut olaydaki terbiye yönteminin ortalama ebeveyn tepkisinden nispeten ağır olduğu hallerde ise aile hayatı veya özel hayata ilişkin makul bir gerekçenin olup olmadığı tespit edilmeli ve böylece ana ve babaya belli ölçüde takdir yetkisi tanınmalıdır. Ölçülülük şartını genişlettiği ifade edilebilecek olan görüşümüzün gerekçeleri ile aksi yöndeki görüşün sakıncaları kısaca şu şekildedir: 1. Tedip hakkının sınırları ile toplumsal gelişim birbirine paralel olmalıdır. 2. Çocuk sahibi olmanın hukuki ve psikolojik sonuçları nedeniyle ebeveynler, çocuğa etkili ve hızlı müdahalede bulunma ihtiyacı duyabilir ve tedip hakkının katı şekilde sınırlandırılması bu ihtiyacın karşılanmasına engel olabilir. 3. Tüm bedensel cezaları yasaklamak çocuğun aile ortamından uzaklaştırılmasını yaygın hale getirir ve bu durum çocuğun üstün yararına aykırı sonuçlar doğurur. 4. Velayet sürecinin uzunluğu ve zorluğu nedeniyle ebeveynler bazen objektif anlamda ağır kabul edilebilecek tepkiler verebilir. Çocuğun üstün yararı gereği bu tepkilerin belli ölçüde tolere edilmesi gerekir. 5. Aile hayatına ve özel hayata saygı hakkı, devletin aileye yönelik müdahalesinin sınırlı olmasını gerektirir.

ÇHS gereği Alman Medeni Kanunu m. 1631/2'ye benzer bir düzenlemenin Türk hukukunda yer alması gerektiği ileri sürülebilir. ÇHS m. 19'a dayanan bu yönde bir düzenleme, çocuğa yönelik bedensel cezaların tamamını yasaklayıcı nitelikte olsa da Sözleşme'nin diğer hükümlerini ihlal edici sonuçlara neden olabilir. Tedip hakkının kasten yaralama suçu bakımından tipik olan tüm fiiller için hukuka uygunluk nedeni olma vasfını yitirmesinin doğuracağı sonuçlar, bedensel cezayı uygulayan ebeveynin hapis cezası veya adli parasına mahkûm olmasıyla sınırlı değildir. Ebeveynlerin çocuğa karşı bir suç işlemesine bağlanan hukuki sonuçların başında çocuğun aile ortamından uzaklaştırılması gelir. Bu durumun çocuk üzerindeki olumsuz etkisi, basit bir bedensel cezanın olumsuz etkisinden daha ağır olabilir. Bu nedenle tüm bedensel cezaları yasaklamak yerine bedensel cezanın uygulandığı haller için ebeveynlere ve/veya çocuğa yönelik destekleyici ve eğitici tedbirler öngörülebilir. Böylece bedensel cezanın olumsuz etkileri giderilebilir.

AIHM'nin ise, tespit edebildiğimiz kadarıyla, ebeveynler tarafından uygulanan basit bedensel cezalara ilişkin bir kararının olmadığı, ancak çocuklara yönelik bedensel cezalar bakımından AIHS m. 3 veya m. 8 bağlamında ihlal kararı verme eğilimi gösterdiği söylenebilir. Tedip hakkının şartlarını sağlayan bedensel cezaların hukuka uygun kabul edildiği durumlar için bu yönde bir karar verilmesinin yukarıdaki gerekçeler nedeniyle yerinde olmayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Akıntürk, Turgut; Ateş, Derya, *Türk Medeni Hukuku – Aile Hukuku*, 19. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.
- Akyüz, Emine, “Medeni Kanunun Velayete İlişkin Hükümlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İsviçre Medeni Kanunu Işığında Değerlendirilmesi”, *Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı*, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 1999.
- Artuk, M. Emin; Gökçen, Ahmet; Alşahin, M. Emin; Çakır, Kerim, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Artuk, M. Emin; Gökçen, Ahmet; Alşahin, M. Emin; Çakır, Kerim, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 20. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Belgesay, Mustafa Reşit, *Türk Kanunu Medenisi Şerhi II: Aile Hukuku İkinci Cilt*, 3. Bası, Saka Matbaası, 1952.
- Bischof, Severin, *Stärkung der Kinderrechte als Präventivschutz vor häuslicher Gewalt*, Dike Verlag, Zürich, 2016.
- Botschaft des Bundesrates an die Bundesversammlung über die Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 05.06.1974.
- Demirbaş, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Díaz y García Conlledo, Miguel, “Zum elterlichen Züchtigungsrecht”, *Festschrift für Bernd Schünemann zum 70. Geburtstag*, De Gruyter, 2015.
- Dural, Mustafa; Ögüz, Tufan; Gümüş, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, 18. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2023.
- Ege, Gian, *StGB Annotierter Kommentar*, Stämpfli Verlag, 2020.
- Eisele, Jörg, *Strafrecht Besonderer Teil I*, 6. Bası, Verlag W. Kohlhammer, 2021.
- Elçin-Grassinger, Gülçin, *Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009.
- Erdem, Mehmet; Makaracı-Başak, Ashi, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- Eschelbach, Ralf, *Beck’scher Online Kommentar StGB*, 60. Bası, C. H. Beck, 01.02.2024.
- Frister, Helmut, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 9. Bası, C. H. Beck, 2020.
- Gemalmaz, H. Burak, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ve Türk Hukukunda Çocuğun Bedensel Cezaya Karşı Korunması*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- General Comment No. 13 (2011) The right of the child to freedom from all forms of violence (CRC/C/GC/13), 18.04.2011.
- General Comment No. 8 (2006) The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment (CRC/C/GC/8), 02.03.2007.
- Gökçen, Ahmet; Balci, Murat, “Kasten Yaralama Suçu (TCK m. 86)”, *Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan Cilt 1*, Beta Yayınları, 2014.
- Gropp, Walter; Sinn, Arndt, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 5. Bası, Springer, 2020.

- Grünewald, Anette, *Strafgesetzbuch Leipziger Kommentar Band 7/1*, 12. Bası, De Gruyter 2018.
- Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 28. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- Hardtung, Bernhard, *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch Band 4*, 4. Bası, C. H. Beck, 2021.
- Hatemi, Hüseyin; Serozan, Rona, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- İmamoğlu, S. Hülya, “Yeni Medeni Kanundaki Düzenleme ve Velayete Hakim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 1, 2005, ss. 165-190.
- Jäger, Christian, “Vom Umgang des Strafrechts mit dem zivilrechtlich verankerten Züchtigungsverbot”, *Festschrift für Ulrich Spellenberg zum 70. Geburtstag*, Otto Schmidt/De Gruyter european law pub, 2010.
- Keskin-Kızıroğlu, Serap, “Kasten Yaralama”, *Özel Ceza Hukuku Cilt II Kişilere Karşı Suçlar*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kılıçoğlu, Ahmet M., *Aile Hukuku*, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022.
- Koca, Mahmut; Üzülmüş, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 8. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Köprülü, Bülent; Kaneti, Selim, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- Kühl, Kristian, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 8. Bası, Vahlen, 2017.
- Loppacher, Barbara, “Welchen Schutz bietet das Strafrecht zum Schutz der Kinder vor Misshandlungen?”, Ed. Christian Schwarzenegger, Rolf Nägeli, Achte Zürcher Präventionsforum: Kinder als Opfer von Kriminalität, Schulthess Verlag, 2015, ss. 51-68.
- Loppacher, Barbara, *Erziehung und Strafrecht*, Schulthess Verlag, 2011.
- Maurach, Reinhart; Schroeder, Friedrich-Christian; Maiwald, Manfred, *Strafrecht Besonderer Teil Teilband 1*, 10. Bası, C. F. Müller, 2009.
- Michel, Margot, “Höchste Zeit für den endgültigen Abschied vom elterlichen Züchtigungsrecht”, *Recht*, 2021/1.
- Mitsch, Wolfgang, “Kinder und Strafrecht”, *Juristische Ausbildung*, 2017/7.
- Moser, Nicola, “Verschiedene Lebensmodelle - ein Haftpflichtrecht: Kann das gehen?”, Ed. Marc Hürzeler, Frédéric Krauskopf, *Personen-Schaden-Forum 2023*, Zentrum für Haftpflicht-, Privat- und Sozialversicherungsrecht, 2022.
- Murmann, Uwe, *Grundkurs Strafrecht*, 6. Bası, C. H. Beck, 2021.
- Noak, Torsten, “Zur »Abschaffung« des elterlichen Züchtigungsrechts aus strafrechtlicher Sicht”, *Juristische Rundschau*, 2002/10.
- Nuhoğlu, Ayşe, *Aile Düzenine Karşı Suçlar*, Beta Yayınları, İstanbul, 2009.
- Oğuzman, Kemal; Dural, Mustafa, *Aile Hukuku*, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.
- Özbek, Veli Özer; Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 18. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Özen, Mustafa, *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler-I*, 7. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.

- Öztan, Bilge, *Aile Hukuku*, 5. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004.
- Postulat Bulliard-Marbach Christine, Schutz von Kindern vor Gewalt in der Erziehung, (20.3185).
- Reyhani-Yüksel, Sera, *Velayet Hakkının Anayasal Sınırları*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Roxin, Claus; Greco, Luís, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 5. Bası, C. H. Beck, 2020.
- Ryser-Büschi, Nadine, *Familiäre Gewalt an Kindern*, Schulthess Juristische Medien, 2012.
- Schöbi, Dominik; Kurz, Susanne; Schöbi, Brigitte; Kilde, Gisela; Messerli, Nadine; Leuenberger, Brigitte, *Bestrafungsverhalten von Eltern in der Schweiz. Physische und psychische Gewalt in Erziehung und Partnerschaft in der Schweiz: Momentanerhebung und Trendanalyse*, Universität Freiburg, Institut für Familienforschung und -beratung, 2017.
- Stratenwerth, Günter; Bommer, Felix, *Schweizerisches Strafrecht, Besonderer Teil I: Straftaten gegen Individualinteressen*, 8. Auflage, Stämpfli Verlag, 2022.
- Tandoğan, Haluk, *Aile Hukuku Ders Notları*, Ankara, 1965.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi, *Türk Aile Hukuku*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.
- Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa Ruhan; Önok, R. Murat, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 21. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Trechsel, Stefan; Geth, Christopher, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*, 4. Bası, Dike Verlag, 2021.
- Tuor, Peter; Schnyder, Bernhard; Rumo-Jungo, Alexandra, *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch (Tuor/Schnyder/Schmid/Rumo-Jungo)*, 13. Bası, Schulthess, Zürich, 2009.
- Usta, Sevgi, *Çocuk Hakları ve Velayet*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012.
- Usta, Sevgi, *Velayet Hukuku*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016.
- Velidedeoglu, Hıfzı Veldet, *Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz: 2*, 2. Bası, İstanbul Matbaacılık, İstanbul, 1950.
- Wessels, Johannes; Beulke, Werner; Satzger, Helmut, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 50. Bası, C. F. Müller, 2020.
- Wohlers, Wolfgang, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*, 4. Bası, Stämpfli Verlag, 2020.
- Yıldız, Ali Kemal, “Kasten Yaralama Suçu”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 28, 2015, ss. 47-96.
- Yokuş-Sevük, Handan, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 4. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Zafer, Hamide, “Kötü Muamele Suçu (TCK m.232) (Aynı Konutta Birlikte Yaşayan Birine Kötü Muamele ve Terbiye Hakkından Doğan Disiplin Yetkisinin Kötüye Kullanılması)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2009, ss. 119-172.
- Zevkililer, Aydın; Cumalıoğlu, Emre; Acabey, Mehmet Beşir, *Medeni Hukuk III - Aile Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.